

Anka Supej, Prva gimnazija Maribor
Mentorica: Darja Pečovnik Strnad

V SVOJEM ČASU IN PROTI NJEMU

Človeku je na Zemlji dan samo določen čas, prav neznaten v primerjavi z vsem, kar je bilo in kaj prihaja. Razum človeku pravi, da svet, rezultat naše preteklosti, ni popoln, zato je treba o njem podvomiti, saj to vodi k izboljšavam. Dvom, to edinstveno človekovo orodje na poti do spoznanja, nam omogoča, da nismo le ujetniki našega časa, temveč da sodelujemo kot stvarniki novega in boljšega časa.

Medtem ko je za menihe po Evropi v času srednjega veka veljal rek ora oet labora, moli in delaj, so se nekateri posamezniki uprli tej dogmatični vpetosti. Takšen je bil Viljem, ki je začel, namesto takrat veljavnega deduktivnega sklepanja iz božje resnice na pravila splošnega delovanja, sklepati induktivno. Z zbiranjem dokazov, četudi na prvi pogled nepomembnih, je začel sklepati na zakrito resnico umorov in z njimi povezane knjižnice.

Tako njegovo kot tudi Hasanovo mišljenje je bilo v nasprotju s časom enajstega oziroma štirinajstega stoletja. Verske resnice so civilizacijo pripeljale tako daleč, da se je začel zatirati razum, temeljna človeška lastnost in prednost. Zato sta se oba protagonista uprla nepreverljivim resnicam vere in začela uporabljati razumski premislek. Hasan je empirično sklepal, da imajo ljudje v veri vedno manj opore, da se ne morejo zanesti na nekaj tako nekonkretnega, kot so obljube svetih knjig. Prav iz tega razloga se je odločil fedajjem ponuditi čudež, čeprav le navidezen, da bi se jim vera ob okusu stvarnih naslad povrnila oziroma utrdila do skrajnosti.

Viljem v nasprotju s Hasanom ni bil tako skrajen. V želji, da bi spremenil ljudi in jih osvobodil cerkvenega jarma, je delal manjše, a izjemno učinkovite korake. Iz Adsona je v enem tednu ustvaril preiščljenega meniha. Miklavža je spoznal s čudežem znanosti pri svojih lečah. Nasploh je vsej opatiji pokazal, da znanstveno mišljenje pripelje do končnih odgovorov ali pa prizna, da do njih ni mogoče priti. Da so to ljudje dognali, so potrebovali še kar nekaj časa, zato se tukaj kaže Viljemova naprednost v primerjavi z drugimi. Viljem sklepanje malodane idealizira. Njegova največja zmota se izkaže na koncu, ko ugotovi, da umori niso nikakršen apokaliptičen vzorec, temveč le posredovanje Jorgeja, nekakšnega simbola ortodoksnosti Krščanske cerkve, in splet naključnih okoliščin. Tudi Hasanovo mišljenje je skrajno ostro, nenavadno za leto 1092 in čas avtoritet. Hasan sicer ni tako več v logiki, kot se to kaže pri Viljemu. Že samo geslo, da ni nič resnično in da je potemtakem vse dovoljeno, kaže logični paradoks. Če nekdo izjavi, da te resnice ni, to pomeni, da tudi ta stavek ni resničen. Poleg tega pa iz dejstev ne moremo sklepati na najstva, kar v našem primeru pomeni, da iz dejstva, da resnice ni, še ne izhaja sklep, da je tedaj vse dovoljeno.

Hasan se mi zato zdi psihološko veliko manj razdelan. Podvomil je o bogu, kar je bilo za Bližnji vzhod v tistem času skorajda edinstveno, pri tem pa si je dovolil spregledati tako velike logične zmote.

Nasploh se v romanu Alamut vidi ne tako dobro poznavanje časa in okolja izmailskih borcev. Osebe so predvsem čustveno zaznamovane in v življenju ne doživijo velikih pretresov. Najhujši, torej spoznanje dejanskosti, jih celo pelje v smrt, kot v primeru Mirjam in Halime. Tudi dogajalski prostor je idealiziran, nikjer na samem Alamutu ni kontrasta med lepim in grdim, kot je pri Ecu med smetiščem ob obzidju in med čistočo opatije.

Eco večjo subjektivnost in s tem kritičnost doseže s prvoosebim pripovedovalcem, ki kaže dvom do avtoritete in hkrati tudi pravo človeško naravo. Bartol se z vsevednim pripovedovanjem oddalji od razmišljanja protagonistov, saj dobimo podatke o tem bolj ali manj samo v dialogih. Zato se zdijo Bartolove osebe preprostejše in bolj kot razumu vdane čutnim užitek. Tudi Ecovi menihi so karakterno izredno pasivni, a vendar jih muči želja po spoznanju, četudi to ni mogoče in četudi ga ne dosežejo.

Mislim, da je po svoje lažje aktualizirati lme rože, saj se tudi danes teži k znanstvenim odgovorom, ki ne dopuščajo dvoma. V tako razvitem svetu se vera težko ohrani, saj je dokazov ali razlogov za verovanje malo ali pa jih sploh ni. Medtem ko se v Ecovem prvencu pojavlja problem dogmatizma, ene same verske resnice, pa sedanost vse bolj preplavlja subjektivizem. Tako kot dokončna verska resnica stoji na majavih in preperelih tleh, tako je problematičen subjektivizem resnic, ki tudi logično ni mogoč. Ne more biti vsako mnenje pravilno, saj bi prišlo do nesmisla, če bi dva zagovarjala nasprotujoča si stališča. V takem primeru je treba izbrati srednjo pot, Platonovo iskanje resnice z razumom in upor proti avtoritativnim mnenjem.

Viljemova neustavljiva želja po resnici in njeno iskanje sta poglobitna motiva, ki v knjigi pričarata vonj po renesansi in po rojstvu novega, razmišljujočega človeka, takega, ki se ga je Jorge najbolj bal.

Če v romanu Umberta Eca vidimo neko napredovanje mišljenja in preporod humanosti v človeku, pa je v Bartolovem romanu opaziti nazadovanje uporabe razuma in dekadenco moralnih vrednot. Ibn Saba si nihilistično želi odstranitve starih verskih vrednot, vendar pa dela ne opravi do konca, kot bi mu stoletja pozneje lahko dejal Nietzsche. Ko se porušijo stare vrednote, je na etičnih temeljih treba zgraditi nove, še boljše. Tega Hasan ne stori in njegova umetno ustvarjena tvorba izmailskih borcev lebdi v zraku, čakajoč, da nekdo slednjič spozna Seidumovo igro s človeškim dostojanstvom. Njegova manipulacija se čudovito zrcali v današnjo prevlado medijskih iluzij in laži. Vendar pa ni povsem aktualna, saj je Hasan svoj človeški eksperiment delal brez tako izstopajočega razloga, kot to danes zaradi denarja počno mediji.

Sicer se zdi, da je bila Hasanova prioriteta ohraniti Alamut, vendar pa je bila njegova želja po moči še veliko večja. Razočaranje nad spoznanjem, kako preprosti so čuteči ljudje in da je končna resnica smrt, je vodilo v to, da je postal lutkar svojih privržencev.

V njegovi izredni hladnosti vidimo hrepenenje Razkolnikova, saj je Seiduna übermensch, nadčlovek, v pravem pomenu besede. Prav takih se današnji svet otepa in teži k rojstvu razmišljujočega človeka, k nekakšnemu Viljemu sodobnega časa, ki vidi stvari, čeprav dejansko ne stojijo pred njim.

Takšne ljudi potrebujemo. Ki bodo podvomili o avtoriteti, četudi pred njimi vsi drugi kričijo drugače. Ki vedo, da niso svobodni, dokler ni njihov način mišljenja povsem osvobojen okovov. Ki dvomijo o tistem, kar imajo vsi drugi za resnico. Želimo takšne ljudi, ki jih ne preslepijo božanski vrtovi, ampak v navidezni lepoti zaznajo grd obraz manipulatorja. A predvsem potrebujemo iskalce resnice.